

Norbert F. Čapek:

MÁ ZBOŽNOST PRO MODERNÍHO ČLOVĚKA NĚJAKÝ SMYSL?

Který pak moderní člověk je dnes v obvyklém slova smyslu zbožný? Už to slovo zbožnost zní strašně zastarale. A přece nemůžeme upřít, že zbožnost má mnoho stupňů a odstínů. Moderní člověk zná zpravidla jenom stupně nejnižší a odstíny nejtemnější. Což jestli na těch vyšších stupních zbožnosti je přece něco, po čem moderní člověk ve svém nitru touží, aniž by věděl, že něco takového existuje? Moderní člověk je také jen člověk s lidskými tužbami, a není nic lidštějšího a lidsky vznešenějšího nad pravou zbožnost.

Masaryk řekl: „bez náboženství je nejlepší člověk neúplný“. Ptáme-li se, co je jádrem a smyslem náboženství, odpovídám, že je to zbožnost. U nižšího náboženství je to zbožnost nižšího druhu a u vyššího náboženství vyšší zbožnost.

Někdo řekne, že jádrem náboženství je mravnost. To není tak samozřejmé, jak se zdá. Pravdou je, že mravnost je průvodcem vyššího náboženství, a že člověk bez vědomého pěstění nějakého náboženství, jestli se nachází na vyšší kulturní úrovni, může mít vyšší mravnost, nežli člověk náboženský na nižší úrovni.

Od náboženství, a tím také od zbožnosti odvracela nás vědecká pochybovačnost, protože většina toho, co se nám jako náboženství podávalo, neobstálo před forem rozumu a vědy, a bylo těžko přijatelné i vyspělejším dětem. Při tom nám však zůstala jistá duchovní vnímavost, která ani ve vědě ani v umění, ani v čemkoliv jiném nenacházela uplatnění, a tak moderní člověk zůstával vnitřně nezladěný, neucelený, rozbitý.

My unitáři musíme sebe tak dlouho buď obviňovat, že se dost nepřičinujeme o šíření zbožnosti přijatelné pro moderního člověka, anebo se musíme tak dlouho nabádat k šíření našich zásad, dokud všichni Češi, kteří unitářsky smýšlí, ale o unitářství dosud nic nevěděli, nebudou získáni. A takových je podle počtu pravdě-

podobnosti, jak se vyslovil náš br. Odehnal, v naší republice 360.000. Potom se ovšem leccos změnil ve všech oborech českého života.

Zbožnost, která se běžně našim lidem předkládá, je pouze cukroví anebo marcipán pro velké děti, ale není sytou stravou ani osvěžením pro lidi intelektuálně a duchovně vyspělé. — Na pražském veletrhu jedna firma vystavovala všechny bicykly od nejstarší až po nejnovější. Poslouchal jsem, jak se děti těm nejstarším posmívaly, jaké byly neohrabané. Vývoj však nezůstal u velocipedů ani u jiných dopravních prostředků. Viděl jsem kdys v Anglii první lokomotivu a vedle ní tu nejmodernější. A někteří z vás viděli v Praze výstavu náboženských pověr a vedle těchto pověr jste si připomněli naši unitářskou orientaci.

Se zbožností je to jako se vším ostatním. Jenomže setrvačnost a pověřčivost, zvykovost a pohodlnost lidí nikde a v ničem neslaví takové orgie, jako ve spojení s náboženstvím. Vždyť ještě dnes na nejparádnějších místech vystavují se věci, jejichž původní smysl je dnešnímu pokolení úplně cizí a nepřijatelný, ba i namnoze směšný. Ale je dosud tolik lidí nemyslicích, že se skloní před nejnemožnější pověrou. Kdyby toho nebylo, byla by naše práce velmi usnadněna.

Považoval bych se za velmi šťastného, kdybych uměl tu vyšší zbožnost tak srozumitelně popsat, aby každému to bylo jasné a každému zvláště přizpůsobené, neboť vím, že potom každý, myslící a duchovně založený člověk by se k této zbožnosti hlásil. Ale je to asi tak, jako bych chtěl popsat vůni některé květiny, které žádná druhá není podobná. Anebo jakobych chtěl popsat tajemné živé světlo, které žádnému umělému není podobné.

Nikdo z pouhých slov to nepozná, není to něco k naučení a napodobení. A proto nic víc nemohu udělat, nežli dát více neb méně srozumitelné pokyny těm, kteří by sami chtěli o to pracovat, a teprve podle toho, jak mnoho by o to pracovali, nabyli by větší neb menší zkušenosti.

Ačkoli je mnoho stupňů a odstínů zbožnosti, přece je jistá velmi znatelná čára mezi stupni nižšími a vyššími. Je zbožnost, jejímž nejvlastnějším středem je nitro člověka — to je ta vnitřní a vyšší zbožnost. A je zbožnost, jejíž střed je mimo člověka. A to je ta vnější a nižší zbožnost. Ta vnější klade představu a pojem Boha jako něco odděleného a vzdáleného od člověka, a ta vnitřní

považuje Boha tak úzce spojeného s člověkem, že člověk jen Bohem žije a trvá.

U vnější pobožnosti všechno zjevení přichází zvenčí, skrze prostředníky, tradici, svatá písma a podobně — u vnitřní zbožnosti zjevení přichází zevnitř, a je tu jen takový rozdíl mezi zjevením a zjevením, jaký je rozdíl mezi lidmi. Tu vnější zbožnost porovnal bych k vánočnímu stromku. Čím více je na něm navěšeno, čím pestřejší a lesklejší ty věci jsou, tím větší přitažlivost má pro děti, a pro dospělé s dětským myšlením.

Tu vnitřní zbožnost porovnal bych ovocnému stromu, zakořeněnému v živné půdě, který vyrůstá a rozkvétá z mízy, která prochází kmenem a všemi větvemi až do koruny. — Jsou stromy prostinké, ale přece přirozené, a jsou stromy s velkou pečlivostí, oddaností a láskou vypěstěné. Jsou růžové keře a šeříky a stromy ovocné, každý podle svého druhu.

Taková je vnitřní zbožnost. Je v ní něco Bohem daného a je v ní něco člověkem pěstěného. Není to víra, že se Bůh kdysi v jednom člověku vtělil, ale je to živá skutečnost, že se denně vtěluje v obyčejných lidech, takže jejich vědomím prozařuje vědomí a působení boží moudrosti a lásky.

Ve zbožnosti jedná se vždy o nějaké vědomí nebo představu Boha. Jenomže na nižších stupních zbožnosti člověk si představuje Nepoznatelného v lidských podobách, takového „do nekonečna natáhnutého člověka“. A podle toho představuje si sídlo Boha někde nad hvězdami, s příslušenstvím, jaké předpokládá u králů a vládců dávných dob (hlavně orientálních). — Této své představě Boha se klaní, ji oslovuje při modlitbách, a kolem této představy točí se všechna jeho zbožnost.

Ta vyšší zbožnost nezačíná hledáním Boha, ale hledáním sebe. Nejkrásněji popsal hledání Boha náš Komenský, když vyzval, aby člověk sám sebe v sobě hledal a potom, že najde sebe, a Boha a vše. Dokud člověk se ztotožňuje s tělem a s čímkoli, co by se smrtí těla mohlo pominout, dotud sám sebe nenašel. A dokud člověk myslí, že může zemřít a nebýt, dotud sám sebe nenašel. Dokud člověk poznává a hodnotí jenom věci, které možno namakat, změřit a spočítat, dotud sám sebe nenašel a nepoznal.

Cesta k Bohu nevede od sebe někam, od sebe do kostela, od oltáře k oltáři, od jedné pobožnosti ke druhé, od poutě k pouti, od zpovědi ke přijímání, aneb k večeři Páně. Cesta k Bohu vede

tajnou chodbou, která je v nás. Vede k určitým *staviům* mysle a duše, které jsou podobny naladění radiového přijímače na určitou vlnu. V tomto případě na vlnu boží.

Na nižších stupních zbožnosti je modlitba jakýmsi žebráním, škemráním, anebo také lichocením Pánu Bohu, vyslovováním pochval a také poučováním, co všechno by měl Bůh udělat podle naší vůle. Na vyšších stupních zbožnosti takovéto modlitby nemají místa. — Tu se nejedná o to, co bychom my chtěli Pánu Bohu povědít, (což už je samo o sobě směšná věc, chtít Bohu něco povědít, co by on nevěděl a přemluvit ho k něčemu, co by On, nebýt našeho přemlouvání, chtěl udělat jinak). Na vyšších stupních zbožnosti jedná se hlavně o to, co by Bůh chtěl povědít nám. To nemusí být slyšitelné slovo. Bůh mluví řečí duše k duši, řečí srdce k srdci, řečí klidu k tomu, kdo se uklidnil a řečí síly k tomu, kdo mu důvěřuje.

Mohou-li někteří vysestět celé hodiny v kavárně nebo v baru nebo při kopané, proč by nemohl člověk věnovat denně půl hodiny mlčení, meditacím, soustředění mysle na nejvyšší hodnoty, na věci, které jsou nad časem a prostorem, které jsou věčné a božské? Není pravdou, že je potřeba k tomu tlustých modlitebních knih, ze kterých by si člověk pro každou příležitost nějakou modlitbu vybral. Čím člověk vystoupil duchovně výš, tím méně mluví a tím více mlčí před tváří Věčného. V podstatě neběží tu o práci mozkovou, nýbrž o naladění mysle, a to může přivodit i pohled na vycházející nebo zapadající slunce, pohled na květinu, pohled na obláček na nebi, a to dokonaleji než celý růženec a dlouhé litanie.

Jaký smysl má zbožnost pro moderního člověka? Na prvním místě: poznat sebe. To je víc, než poznat, jakou má kdo váhu a výšku, jak je starý a jaký má titul. To je víc, než poznat jen, co se týká některého orgánu tělesného, třeba mozku a nervů a žláz, to je mnohem víc a vyšší, než poznat měnlivé vlnění citů a nálad, mnohem víc než starost o jídlo a pití a slušný pohřeb.

Některá vyznání křesťanská vynakládají všechnu výmluvnost, aby vystavili člověka jako nejubožejšího tvora pod sluncem. Není to v duchu Ježíšově. A není to také v duchu velkých mistrů duchovního života.

Poslyšte několik málo známých výňatků z málo známých indických svatých písem:

»Člověk patří k vznešenému příbuzenstvu a větší bytost jej kojila než jeho matka. Ve svých světlých okamžicích může to aspoň tušit.«

»Člověk nepoznává svoji pravou hodnotu, protože ztratil své božské vědomí. Proto honí se za cizím míněním, kdežto by mohl nabýti většího ujištění v duchovně autoritativním centru svého vlastního bytí.«

»Člověk bude se cítit bezpečným, chráněným, jistým, jenom když objeví zářivá křídla vznešenosti, jež ho obestírají. Dokud zůstává neosvíceným, jeho všechny vynálezy stávají se přítěží a všechno, co jej tlačí dolů, ke hmotnému tvaru věcí, stává se dalším uzlem, který musí později rozvázat. — On je nerozlučně spojen se svou dávnou minulostí, on stojí vždy v přítomnosti svého vnitřního božství a nemůže je setřást. Nechtědy nezůstává v nevědomí o pravém stavu sama sebe, nechť se oprostí od světských starostí a tajných břemen a začne krásně pečovat o své lepší já a nebude zklamán. Nechtě tak činí chce-li žít v blaženém míru a chce-li zemřít s nebojácnou důstojností.«

A ještě několik málo novějších citátů ze zjevení XX. století.

»Poznej člověka a poznal jsi hlubokosti božské.«

»Člověk přichází, poutník vesmíru. Na ohních oltáře, prv než na zem vstoupila, duše jeho byla rozžehnuta.«

»Pro nikoho více než pro tebe je věčnost.«

»Zůstav duši svou klidnou a vážnou před tváří milionů vesmírů.«

»Tvá cesta, na niž se připravuješ, o duše, je větší než dráha hvězd a sluncí.«

»Ať jsi kdokoliv, vstup na cestu! Muži nebo ženy, vstupte na cestu.«

»Ani já, ani kdokoliv jiný nemůže tuto cestu nastoupiti za vás. Musíte kráčet po ní sami.«

Tedy všechno, co není v úzkém vztahu s vědomím božího synovství, s vědomím toho, co je v nás věčného, stává se poutem, od kterého je nutno v myšlení o své podstatě se osvobodit. Jsem jen tím, co zůstane, když všechno odpadne, co není věčné.

Zbožnost je konec konců vědomí a cit Boha a věčnosti, anebo ještě přesněji: vědomí a cit podstatné příbuznosti s Bohem a věčného trvání v nekonečných proměnách. Jen proto, že v tomto smyslu sami sebe našli, že se vědomím přiblížili až k nejvlastnějšímu jádru svého bytí, mohli mnozí tak snadno položit i život na zpečetění poznané pravdy.

V tomto poznání dal se Ježíš ukřižovat. V tomto poznání dal se Hus upálit. V tomto poznání i po nejtrpčím zklamání, vyštván

z vlasti, kterou tolik miloval, mohl Komenský k ní lnout až do smrti a myslet a pracovat pro její lepší budoucnost.

Každému, kdo jako moderní člověk chce dosáhnout nějakých cenných zkušeností na cestě k zbožnosti, doporučuji opravdovost. Nemůžeme dost vyzdvihnouti, jakým zlem pro lidi, kteří chtějí býti zbožní je polovičatost, nedůslednost a neopravdovost ve věcech náboženství, kde by opravdovosti mělo býti nejvíc. Připomínám tu slova Masarykova: „Polovičatost doby se ukazuje tam, kde se lidé stávají domněle tolerantními a liberálními, v pravdě indiferentními“. — K tomu je nutno přibrat další výrok Masarykův: „Ježto jsem katolicism prožil, ale vnitřně překonal, měl jsem za nepoctivé setrvávat v jeho církvi. Nevedla mne nenávisť; ale v naší době velkého přechodu, je otázka náboženská prakticky především otázkou poctivosti“.

My unitáři nechceme získat ani jednoho katolíka, který má katolické přesvědčení a rovněž tak ani jednoho evangelíka, který má evangelické přesvědčení. My chceme jen získat a organisovat ty, kteří mají přesvědčení unitářské. A k pravé zbožnosti patří také na prvním místě náboženská i církevní poctivost.

I když jsme katolictví a evangelictví vnitřně překonali, nemá to znamenat, že bychom chtěli i jen v nejmenším vzdát se něčeho, co kdy v katolické, nebo evangelické zbožnosti vyskytlo se dobrého.

Je možno mluvit o smyslu zbožnosti, jak jej poznává začátečník a jak jej poznává člověk duchovně vyspělý. Někomu je zbožnost jen prostředkem, aby se tak řečeno trochu oprášil, aby ten prach všednosti a světskosti se sebe setřás. Je to dobré, je to potřebné, ale je to málo. Zase někomu jinému je zbožnost jakousi duchovní koupelí. Je to víc než jen se zevně oprášit. A je to také dobré.

A opět někomu jinému je zbožnost nejen oprášením a vykoupáním, ale také duchovní hostinou, kde se posílí, aby pak s větším nadšením pustil se do práce jako boží dělník. A jdeme-li dál, je zbožnost onou skrytou cestou k poznání světa, kterou podél smyslů ani podél obřadů a úkonů nelze nastoupit. Je to cesta od světla k světlu. Od síly k síle, od stupně k stupni, až k nejvyššímu posvěcení a zasvěcení.

Ať tyto úvahy nikoho nezastraší, kdo jim plně neporozumněl, anebo kdo i leccos krásného prožil, aniž by si byl uvědomil, že to bylo na cestě vnitřní, přirozené a neuvědomělé zbožnosti.

Řekněme si, jaký smysl má sedět u potoka a nemyslet nic? Jaký smysl má čekat na východ slunce a kochat se tím vzdáleným a přec tak blízkým jevem? Jaký smysl má vyšplhat se na nejvyšší horu a dívat se do dálky? — Někteří lidé tohle nikdy nepochopí a budou do smrti každého považovat za blázna, kdo to dělá.

Jestli oni sedí u potoka, to jen aby tělo si odpočinulo. Jestli oni se vystaví slunci, to jen aby tělo se zahřálo. A že je ještě něco víc, že může někdo mít smysl pro velkolepost, pro krásu, pro neznámá a neodhalená tajemství, to je jim neznámo a nechápatelné. Jejich zbožnost může býti jen na nižších úrovních, neboť je to zbožnost tělem spoutaná a orientovaná. — Toto porovnání k čekání na východ slunce je velmi nedostatečným znázorněním onoho očekávání a tušení velkých okamžiků, v nichž člověk duchovně patří a prožívá blízkost Boha a jistotu věčného života.

Měl jsem v mládí jednoho přítele, byl asi o 30 let starší než já, byl to velký člověk, hleděl jsem k němu s úctou a obdivem a byl jsem lačný každého jeho slova. V jeho přítomnosti vždy jsem se cítil blíž samému Bohu. Myslíval jsem: už není možno, aby někdo v nejlepším slova smyslu byl ještě zbožnější.

A hle, stalo se jednou, ve shromáždění duchovních vůdců, že někdo tohoto muže poprosil, aby pověděl, co je jeho největším přáním v životě. A víte, co on řekl? „Přál bych si býti zbožnějším.“ Tato jeho slova vryla se v mou duši jako písmo do mramoru, a vždy znovu slyším z hlubin nitra můj vlastní hlas: Chtěl bych býti zbožnějším.

Umění snášet se s lidmi.

V přírodě pozorujeme ten zvláštní jev, že největší snášenlivost jeví se zdánlivě na nejnižším stupni vývoje, totiž u hmyzu. Kdo by nebyl slyšel o státě mravenců, anebo o království včel. Tam každý je tak dokonale zařaděn do celkového plánu, že pojem nějaké nesnášenlivosti vůbec neexistuje. Tu není vzpoury, není hádek, není nedorozumění.

Jenže věc má jeden háček, totiž, že tam chybí individuální vědomí. Všechna ta tělíska jsou orgány jediného kolektivního ducha. Ze své iniciativy neumí dělat nikdo nic. A tak stát mravenců jaký byl před dávnými věky, takovým bude až do konce světa. Bude to vždy jen mraveniště a nikdy žádný tvůrčí, rostoucí a zdokonalující se organismus.

A teď, když bych učinil veliký skok přes celé tvorstvo a lidstvo až do oblastí světa nadsmyslného, který není méně skutečný

než ten náš, je tam, zvláště na vyšších stupních vývoje, dokonalá harmonie, velkolepá snášenlivost, při naprosté samostatnosti, suverenitě a tvůrčí iniciativě každého jedince, zkrátka je tam vrcholný stupeň dokonalosti, který přesahuje nejmělejší a nejvznešenější ideály, jaké kdy nejvyspělejší lidé měli na mysli.

A mezi tím jsme my, nesnášenliví lidé. Čím je někdo více vyhraněný, tím větší potíže má vyjít s člověkem podobně vyhraněným, ale vyhraněným z jiného konce. Tak se zdá, že v tomto životě a na této zemi je náš hlavní úkol v tom, abychom se naučili jeden s druhým snášet a spolupracovat. A jeden z hlavních úkolů českého unitářství je v tom, abychom, zvláště v ohledu náboženském, pěstili v jedné a téže náboženské obci snášenlivost, třeba i k protichůdným názorům, při společném pěstění duchovního života.

K tomu vlastně mělo vést křesťanství, aby bez újmy na své jedinečnosti člověk se snášel s druhým člověkem, — ale nevedlo!

Jenom v svobodě a při možnosti rozvinout a uplatnit své vlohy a schopnosti, může člověk vyrůstat k všelidskému bratrství. A toto vyrůstání děje se za velkých těžkostí a přes mnohé překážky. Cílem stále zůstává, aby každý zůstal sám svůj a přece byl žádoucím druhem, bratrem a sestrou tomu druhému.

Tohle v dnešní době někteří vůdcové lidu nepochopili a usoudili, že jediná cesta k lidské blaženosti je cesta zpět k úrovni hmyzu.

My unitáři celým svým bytím a všemi svými principy směřujeme vzhůru, proto na prvním místě požadujeme svobodu a cvičíme se v souladném soužití uvědomělých a svobodných jedinců.

Je to možné, je to nutné, je to potřebné, je to jediná cesta k vykoupení lidstva, které bude tak dlouho bloudit, dokud touto cestou vítězně neprojde k branám velkého bratrství a velké lásky.

Jeden velmi inteligentní náš přítel položil mi otázku, jestli ta velká svoboda mezi unitáři nevede k roztržkám. A já mu musel povědět, že unitáři jsou jedinou náboženskou společností na světě, která nikdy žádných roztržek neměla. Je 12 druhů katolíků, je nejméně 30 druhů evangelíků, ale jsou jen jedni unitáři. Musíme ovšem si při tom uvědomit, že unitáři se vědomě spojují s příbuznými směry, které nejsou unitářské, a ty nesmíme zaměňovat s vlastním unitářstvím.

Musel jsem tomu milému příteli doznat i to, že svoboda unitářů je zároveň nejen jejich silou, ale také jejich slabostí. Totiž slabostí zvláště v počátcích, když se unitářství začne propagovat mezi lidmi, kteří po celá staletí byli vychováváni k nesnášenlivosti.

Snášenlivost je umění, kterému je se třeba učit, jako třeba kopané nebo tenisu anebo čemukoliv jinému. Jestli děti už u rodičů byly učeny nesnášenlivosti, jestli vyrůstaly v ovzduší nesnášenlivosti, jestli jim nadto nesnášenlivost byla vštěpována i ve

jménu Boha a všeho, co je svaté, pak je ovšem těžko se tomu odnaučit. Ale možné je všechno. Viděl jsem, že kočka kamarádila se psem, a to je něco. A viděl jsem, že pes psa pokousal.

Chci-li ještě poukázat na krásu, užitečnost a vznešený účel snášenlivosti, tedy se nejprve vracím k začátku, že má-li tento život nějaký smysl v rámci věčnosti, a máme-li tu nějaké poslání, tedy je musíme vidět také v tom, abychom se naučili té snášenlivosti v duchu úcty k jedinečnosti člověka a v duchu lásky, která chce sloužit, a v duchu — abych tak řekl — zlaté rudy, která v ohni všelijakých zkoušek se má přetavit v ryzí zlato.

Poslouchal jsem, jak hošík, který sotva se naučil číst, četl pětileté holčičce pohádku o kvočně a kočce. Celé jsem to nevslechl, ale z toho mála, co jsem slyšel, jevila se mi nesnášenlivost ve velmi ošklivém světle. Kvočna pohrdavě mluvila o kočatech, jaká jsou nevzhledná, slepá, chlupatá atd., a kočka ještě pohrdlivěji o kuřátkách, jaké to mají zobáky atd. — a bylo to jako přišité na tak mnohé lidi.

S lidmi se má zacházet jako s obrazem, jak řekl kdysi nesmrtelný Emerson: Máme je vždy stavět v nepříznivější světlo.

Máme hledět k té vnitřní podstatě člověka, k té vnitřní kráse, k tomu skrytému a nejskrytějšímu v každé duši.

Jak často bývají lidé oslnění a oklamáni smělým a elegantním vystupováním, drahým oděvem, šperky a titulem a vším tím, co může na sebe navěsit i největší darebák. A jestli člověk příliš si navykl sebe sama hodnotit jen podle toho, co tu jednou bude muset nechat, a čím více se učil mít úctu ne k tomu vnitřnímu člověku, ale k tomu, co z duše a charakteru nevyrostlo — zle se mu bude umírat, a ještě horší a bědnější bude jeho stav v nejbližší budoucnosti po smrti.

Naše bratrství je v ohledu snášenlivosti vlastně školou. A školou dosti těžkou a vysokou, protože právě my, jako snad málokterá společnost v republice, soustřeďujeme osoby v tak různých postaveních. Jeden je vysokým ministerským úředníkem a druhý třeba zametá ulice, jeden je zámožný továrník a druhý krejčovský pomocník, jeden má vysokoškolské vzdělání a jiný dvoutřídku obecné školy atd. Oni jsou si bratry, jsou si v tom nejvyšším rovni, a nyní mají ten úkol, aby při zachování vzájemné úcty a nutného společenského taktu, pěstili krásné, upřímné a opravdové bratrství.

Nikde na světě nenašel jsem nic krásnějšího, nic co mně více povznášelo i udivovalo, jako když jsem viděl stýkat se a spolupracovat v jedné náboženské obci bratry a sestry v tak různých postaveních, s tak různým vzděláním, kde i tomu nejvyššímu z nich i ten domněle nejnižší úkol byl čestnou funkcí.

Při tom si vždy znovu uvědomíme, že jsme v tom začátečníci, že se učíme, že se ještě umíme jeden nad druhým urážet, že

ještě nejsme dokonalí, ale že náš cíl je vznešený, a čím blíže k němu, tím větší radost, větší vyrovnanost, pevnější náš klid, tím větší duševní síla, která působí k dobrému.

A tu mi napadají jednak verše z Kiplinga, jednak sloky z našeho zpěvníku:

Když svůj jsi, nechť všechněm druhem jsi se stal,
když sbratřen s davem uchováš si hrdost a
nezpyšníš, byť mluvil s tebou král.

Radost má druh z druhu svého, jako by vše bylo jeho, co kdo na kom slávy vidí, přeje mu a nezávidí. Bratr k bratru úctu chová, stráží se i zlého slova, výsostí se nehoností, brimě bratra tiše nosí.

N. F. Čapek.

Chrám nebo přednášková síň?

V posledním čísle „Křesťanské revue“ pod tímto titulem česko-bratrský farář probírá otázku, má-li kostel mít více ráz přednáškové síně anebo má-li být chrámem ve smyslu středověkém. Pro nás je článek čbr. faráře zajímavý tím, jak při tom řeší představu Boha. Píše mezi jiným: „Co nejmocněji na nás působí ve starokřesťanském chrámě, je volný *prostor*, ohromný chrámový *prostor*, symbolisující věčnou přítomnost Boží... *Prostor* mezi oltářem a lavicemi, i nad lavicemi, až vzhůru ke klenbě, onen mohutný val prázdného *prostoru*... Neporušený volný *prostor* v předu — symbol Boží přítomnosti atd.“ — Dnešním chrámovým stavbám vytýká, že „lavice jsou posunovány do těsné blízkosti stolu Páně a tím rušen volný *prostor* v předu.“ — „Tím chrám přestává být symbolickým domem Božím a stává se přednáškovým sálem, domem lidí (!!!) To svědčí o úpadku náboženského smyslu u nás...“ — „Nemáme oné zvláštní, mocné vůně starobylosti, s níž se setkáváme ve starých chrámech, evangelických i katolických.“ A dále píše: „Chrám není jen shromaždištěm, je také místem, kde zdí, dřevo, *prostor* sám již nás naplňuje náboženským zanícením...“ — „Nedovedeme-li postavití takový chrám, pak nutno hledati příčinu v naší mrtvé, neplodné víře.“

Z těchto výňatků pozná čtenář ducha celého článku a odlišnou představu Boží přítomnosti, než jakou pěstují čeští unitáři. Nepočítáme se k těm, kteří ve všem a vždy přísahají na bibli, ale při tom jsme si vědomi, že nejsme v rozporu s ničím, co v křesťanské bibli je pověděno nejlepšího. V bibli jsou, na příklad, dva pojmy chrámu a Boží přítomnosti. Ten starozákonní, kterému odpovídá duch zmíněného článku, a ten novozákonný, kterého se přidržujeme my. Ten starozákonní chrám Šalamounův odpovídal onomu pojetí, i když stavitel toho chrámu, Šalamoun, s harémem o tisící ženách a utiskovaném lidu, není vábnou osobností. Ale kdyby

takové chrámy stavěli třeba i andělé s nebe, nic to nemění na onom pojmu Boží přítomnosti v budově lidskýma rukama vystavěné.

Docela jiný pojem chrámu a Boží přítomnosti nacházíme v Novém zákoně. V I. Kor. 3, 16 čteme: „Zdaliž nevíte, že chrám Boží jste a duch Boží ve vás přebývá?“ A na jiném místě stojí: „Vy jste chrám Boha živého.“ V jiné epistole, Efez. 2, 21. společnost věřících je nazývána svatým chrámem.

Tento vznešenější pojem chrámu, který je vystavěn z živých cihel lidských srdcí, byl už připravován některými starozákonními proroky. Tak čteme u Jeremiáše 7. kap.: „Neskládejte naděje své ve slovech lživých, říkájce chrám Hospodinův atd.“ Celá kapitola pak jedná o vnitřním přerodu člověka, který je nejpotřebnější. Považujeme za žádoucí, aby pro náboženská shromáždění, je-li to možné, byly stavěny zvláštní budovy, které by tvarem i zařízením co nejlépe symbolisovaly spojení Boha a lidí, místnosti, kde světlo, barvy a tóny jsou zladěny podle myšlenek, citů a snah tam projevovaných. Věděli bychom takový chrám postavit, i když pro něj v žádném z našich kostelů vzoru nemáme. Ale stavba takových chrámů není ani zdaleka tak důležitá, jako probouzení lidí, aby se stali vědomě chrámy Božími.

Co je v Praze těch chrámů s převelmí prázdným prostorem, ale je otázka, jestli před velebností té prázdnoty je skutečně počítována přítomnost Boží! Nám však bude vždy milejší a žádoucnější naplněný sál lidmi bez prázdného prostoru, jen když tam bude teplo a dobře vyvětráno a když úsilí té náboženské obce ponese se k tomu, aby lidé prožívali vědomí přítomnosti Boží ve svém nitru a nikoli před sebou v prázdném prostoru. —k.

Byly vánoce . . .

V tisíci obměnách a variacích zněla melodie „Narodil se Kristus Pán“ ve všech i nekřesťanských rodinách, z radia, v kostelích, zněla i se všech tváří, z výkladních skříní, z uběhaných postav listonošů a z došlé pošty zdejší i zahraniční. Tedy narodil se Kristus Pán po celém světě. Po celém světě. — Fantasie si to zjišťuje a vemlouvá, že to není jen forma, že skutečně v těchto dnech se v lidech cosi rozsvítilo, cosi narodilo, čemu dali i vnější lesk a formu. Že rosu dala nám nebesa a oblaka dštila spravedlnost. — Že ve tmě svítá, že to i astronomové dávno vypočetli a terciáni a kvartáni po nich to do sešitů a na tabuli narýsovali a přes chyby a nedostatečné pracně vypočetli, že se zas slunce k nám vrací — že bude máj — —

A proto snad skutečně se narodilo světlo v nás, a stal by se i zázrak, kdyby to světlo v nás vždycky zůstalo, abychom vedle domova měli i svůj vlastní domov v sobě — tichý a svůj — A snad by se i stalo, že tento Kristus v nás by se potkával, po-

znával a sblížoval i v ostatních, podobných lidech, nejen tak nahodile a někdy, ale vždycky, abychom pohledem a rukypodáním i kus svého světla podávali.

Myslím, že by nebylo tolik opuštěných, bezradných, že by nebylo chorobné fantasie a neuskutečnitelného blouznění, kdyby každý z nás nezavinil, že lidé tiší, životem utlačením, hledají chimery snů, nebo ti bezohlední a silní otravují a matou svět problematickými zájmy a kratochvilemi, z nichž utíkají hlavně sami sobě. Jsme ve znamení chvatu a hluku, ve znamení zrychleného tempa, útěku ze sebe, svých domovů, pozor však, ať nezhasne světlo v nás. Vždyť jen klid a utišení, návrat v sebe jsou inkjece pro šťastné dny.

A proto ať narodí se ve slunovratu i světlo v nás, ať pod ledem a sněhem lhostejnosti, pod prachem všednosti vyrostou v nás květy ušlechtilé, nezištné radosti.

Abychom byli stromy v květu i stromy obtížené ovocem. Půjdeš kolem a utrhneš úsměv, slovo, odneseš domů vůni zralých plodů z přednášek a rozhovorů a sám dáš, čím zraješ a máš. Kéž bychom byli sadem sobě a všem, aby skutečně narodil se Kristus v nás, jenž by posílil světla blikající a znovu rozžal i zoufale zhaslá —

„Bratra znaveného pozdvihni, neboť nám slunce v září červánků jde hlásat sytání“, protože se nám narodil Kristus Pán, protože kveteme a zrajeme každým dnem, protože rosteme, čím více se dáváme.

A. Rejčová.

Manželům !

V anglickém hrabství Essex koná se každoročně starodávná slavnost „Dunmor Flitsch“, t. j. těm manželům, kteří strávili celý rok v úplném míru, slavnostně bývá odevzdána půlka vepře. Ze sedmi párů, které se posledně hlásily o cenu, musilo se 5 párů z různých příčin vzdátí a zbyly dva: pan a paní Webb a pan a paní Garner, kteří měli svou věc dokázat. Pečlivým vyšetřováním, konaným s mnoha svědky před celým obyvatelstvem se dokázalo, že nejdokonalejší a nejlepší soulad bez hořkého slovíčka a sebe menšího sporu trval celý rok v rodině Garnerově, kdežto manželé Webbovi v téže době dvakrát měli v nepatrné věci různé mínění. Soudcové přisoudili, podporováni stálým souhlasem nadšeného množství, rodině Garnerově skvostnou, obrovskou, čestnou půlku vepře. Tato bývá každý rok koupena z úroků kapitálu, který před dávnými lety k tomu účelu ve své závěti daroval starý mládenec — podivín. Není-liž pravda, vzácný to párek. Ovšem, že k vůli půlce vepře by to sotva dokázali, udržet celý rok srdce i jazyk v rovnováze. Ale podobné závody by neškodilo zavést u nás. Já bych chtěl být tím podivínem a obětoval bych na to každý rok celého vepře.

—k.

První místní představenstvo náboženské obce čs. unitářů ustavilo se v Brně.

Na Moravě byl v prosinci právě uplynulého roku učiněn významný krok k organizaci čs. unitářství.

Bratři a sestry v Brně připravovali téměř po celý rok 1937 založení organizace do té míry samostatné, jak je podle ústavy čs. unitářů možno a přípustno. Podle výnosu ministerstva školství a národní osvěty z 30. června 1930, č. 85771-VI., vzal ministr školství a národní osvěty na vědomost obsah a znění ústavy československých unitářů a tím ji zároveň schválil téhož dne, kdy byli čs. unitáři státem uznáni za náboženskou společnost podle zákona z 20. května 1874, č. 68 ř. z. Čl. 11. ústavy obsahuje ustanovení o zřizování místních organizací NSČSU, jejichž vedoucím orgánem je *místní představenstvo*.

V Čechách je několik t. řeč. „odboček“ Společnosti, které však nemají dosud oficiálního rázu, a jejich činnost je řízena ústředím. Brněnští členové využili k ustavení své organizace právních prostředků, jež jim poskytuje „ústava“ a jednali se správním sborem Společnosti o způsobu a podmínkách tohoto ustavení. Správní sbor učinil ve schůzi 6. prosince 1937 podle návrhů přípravné komise (bři Dr. Norbert Čapek, JUDr. Josef Danko, Karel Hašpl a Jaroslav Stahl) zásadní usnesení o zřizování místních představenstev vůbec a stanovil zásady jejich organizace a činnosti (právní mocí). Zároveň dosadil první místní představenstvo NSČSU v Brně a pověřil provedením svého usnesení čtyřčlennou komisí (Ing. Emanuel Jirák, Dr. Norbert Čapek, JUDr. František Vincker a Jaroslav Stahl). Komise stanovila některé podrobnosti pro zahájení působnosti brněnského místního představenstva a vypracovala pro ně příslušné pokyny a dále také oznámení zemskému úřadu země Moravskoslezské v Brně.

Členy a zároveň funkcionáři místního představenstva jsou: ses. Josefa Tenyglová, předsedkyní, br. Julius Ventruba, místopředsdou, br. prof. Ladislav Šír správcem věcí duchovních, br. Alois Vobecký hospodářem (pokladníkem), br. Antonín Vaďura jednatelem, ses. Zdeňka Vaďurová zapisovatelkou.

Sestry a bratři brněnští vyvinuli již v době přípravné pěknou činnost. Scházeli se k náboženským shromážděním, jež konali v duchu unitářských zásad. Několik přednášek proslovil br. prof. L. Šír.

Na počátku prosince zajel na Moravu br. Dr. Norbert Čapek, jenž měl v Brně několik shromáždění a přednášek a udílel duchovní porady. Po Brně navštívil Mor. Ostravu, kde uspořádal rovněž několik shromáždění s přednáškami. O duchovní práci v obou místech a jejich možnostech vyslovil se br. Čapek s nadšením a největším uznáním.

Správní sbor NSČSU blahopřál bratřím a sestrám v Brně k zahájení veřejné činnosti a k práci v novém roce, která opravňuje

k nejlepším nadějím, majíc zejména v br. prof. Širovi horlivého a zdatného duchovního vůdce. Redakce Cest a Cílů se k tomuto projevu připojuje s přáním plného zdaru! S.

Ze Šaldovy essaye „Časové i nadčasové“.

„Náboženství... to jest bolestná kapitola moderního českého života. Byli jsme kdysi náboženský národ po výtce: žili jsme jednu chvíli — vrcholnou chvíli svých dějin — pravý a plný život náboženský jako nijaký národ druhý; byli jsme opravdová Obec boží, která chtěla uskutečnit ze všech sil království boží na zemi, jejíž členové se cítili do slova a do písmene údy těla Kristova. — A přece dnes málokdo z nás ví, v čem je pravá náboženská...“

Pravého náboženství není tam, kde není mučivé, radostné touhy po stupňování všeho života, osobního i společenského; kde není touhy žít věčně život nejvyšší svobody a radosti; kde se nedychtí po něčem, co leží za trudem a užitkem i krásou dne a co jest právě život milosti a lásky: život překypělý, jemuž není konce a který zná jen věčný růst a neustávající stupňování.

Život náboženský nedá se myslit bez církvi, ale náboženská jest něco, co stojí výše než církev; a církev má sloužit náboženství a ne naopak. Ideál náboženského života, jak mu rozumím, není ani stát, ani církev, žijící v rozluce od sebe. Ideálem jest mně Obec boží, v níž by splynul stát s církví v jedno: která by uskutečňovala říši boží na zemi; ztělesňovala prostředky pravdy a spravedlnosti ducha lásky a milosti; v níž by jako krev v těle žil pravý duch Kristův, stále ji napájející a živící, v níž by nebylo ani soudce, ani zákoníka, ani žaláře, ani meče, ale poslušnost z lásky a láska z milosti. Ve své velké národní minulosti byli jsme již jednou aspoň na vteřinu blízcí takové Obci boží, v níž se každý zažehoval na lásce svého bratra nebo sestry, a v níž bylo světské násilí uvedeno na to oprávněné minimum, jímž jest obrana proti útočícímu násilí cizímu. V nových rozměrech a novou metodou musíme se snažit vybudovat takovou novou Obec boží.“

Pro naše hospodyňky — recept na štěstí.

Vezmi po stejných dílech poctivou práci, odpočinek a rekreaci a promíchej vše pílí, bodrostí a rozvahou.

Toto pak prosij sítím rozhodnosti, aby se zabránilo tvoření chuchvalců nedbalosti, malichernosti a malátnosti.

Štědrou rukou dávej část po části, opatrně přidej sympatie a míchej až se utvoří krém. Přidej špetku úsměvu a přibarvi dobrou náladou.

Ulož na viditelném místě.

Vhodná roční doba — každá.

Cena — trochu přemýšlení a fantasie.

Tento recept si může zhotoviti každý.

Podobenství.

Dávná zvěst vypravuje o lidumilném Pánovi. V jeho zahradě bylo sladké ovoce a studánka uprostřed. Kdo jedl ono sladké ovoce, stal se šťastnějším a kdo pil ze studánky v zahradě, ozdravěl od neduhů. Brány do zahrady byly dokořán otevřeny a nad každou zlatý nápis: „volný vchod všem, kteří lační a žízní a chtějí si odpočinout. Všecko zdarma, nic se neprodává.“ Před svým odchodem do daleké země pověřil Pán své přátele (tak nazval své služebníky), aby chodili po ulicích i za ploty a všude zvali kde koho, aby šel okusit zdarma ovoce jeho zahrady a pil ze studánky. A zvláště mu bylo na srdci, aby zvali nejchudší a nejbídnější a řekl: „darmo jste vzali, darmo dejte, nic nehleďte na osobu.“

Mnoho lidu začalo se do zahrady hrnout, na sladkém ovoci si pochutnávat, a oživující vodu pít. Ale dosavadní řády zdály se býti tím ohroženy. Bylo tehdy mnoho kněží — a ti se zdáli být úplně zbytečnými. Byli bohatí — ti chtěli mít něco „extra“. Byli mocní, ti chtěli nad tím zavést nějaký pořádek a pořadatelstvo. Všichni tyto se uradili a za jedné zvláště černé noci dali brány do zahrady uzavřít. Mezi lidem se pak rozhlásilo, že zahrada musela být pro různé opravy uzavřena. Na uzavřené brány pak začali věšet obrázky a všelijaké ozdoby, rozžali tam světýlka, začali tam všelicos ukazovat, zpívat a hrát a za to vybírali peníze. Ze všeho vyznívalo a při všem se opakovalo: ku větší cti a chvále Pána zahrady, kterouž předal svým zřízeným správcům, a ku cti své matky a ku cti všech, kteří při tom také byli atd.

A tak se stalo, že ti samozvaní správcové sami do zahrady nechodili, ovoce jejího nejedli, ze studánky nepili, ale také žádného do ní nepouštěli. Lidu jali se namlouvati, že už pouhé hledění na to, co oni před branami konají, jim (těm divákům) přinese všelijaké výhody (neviditelné). Kdo více zaplatil, tomu větší podívanou udělali, více mu zazpívali a více mu naslibovali. Jestli se přece někdo do zahrady dostal, tak to bylo postraními dvířkami, kam zapoměli postavit strážce — ale když se o něm dověděli, měl se od nich velmi zle; mnoho takových i upálili.

Co se nestalo! Někteří všeteční a nepříliš hloupí to prohlédli a řekli: co z toho dívání máte, není v tom všem nic, než samý klam a podvod, nic jim nedávat a nic jim nevěřit! Opět jiní to chtěli všechno rozbít a ještě jiní volali: proč neotevrou brány, chceme svobodu, každý ať se přesvědčí, je-li ještě něco lepšího, než to, čím jsou brány do zahrady zastaveny.

Z toho povstal velký shon a křik na straně těch, kteří u bran se živili a veliký prospěch z konání a ukazování svého měli a volali plným hrdlem: zahrada Pána je ohrožena, berou nám jeho svatý odkaz, chtějí zničit jeho zahradu, chraňte zahradu Pána!

N. F. Č. 1909.

ROZMANITOSTI.

Boj proti stárnutí. Když v těle lidském ubývá živočišných látek a nastává přebytek látek nerostných — člověk stárne. Někdo ovšem stárne dříve a někdo později. Obvyčně špatně volenou stravou a nedostatkem tělesné činnosti vzniká v krvi hromadění nerostných vápenitých látek, které zdržují oběh krevní a všeobecné vápenatění působí ztvrdnutí a zbytnění tepen (kornatění tepen), kterým nejvíce trpí srdce. Proto máme se snažit, abychom zabránili škodlivému hromadění nerostných látek v těle a živiti se takovou stravou, která tyto zhoubné látky netvoří, nebo která od nich pomáhá. Je to především ovoce a zelenina, která teprve nyní našla v našich domácnostech správného ocenění. A to ovoce všeho druhu, které se má jíst i se slupkou, pod kterou se právě nacházejí ústrojné soli, které oživují uvadající tělo. Stejně tak i zelenina, zejména hlávkový salát, mrkev, celer, zelené lusky, cibule, řepa a rajská jablíčka. Zrychlení oběhu krevního docílíme jednak správnou výživou a jednak dostatečným pohybem: cvičení, mírná turistika, plavání a mírné pěstování sportu. Avšak také duševní utrpení — starosti, neustálá úzkost a vzrušující vydražďování bývají příčinou předčasného stárnutí. Nejen tělo, ale i duch potřebuje dostatečného klidu a odpočinku k výměně látek a k získání nového životního zdroje.

Nová metoda odvyknouti kouření. Ve Vídni objevil jeden lékař jednoduchou metodu pro kuřáky, kteří uznávají škodlivost zvyku, avšak nevědí, jak se ho zbavit. Lékař vzal za základ pozorování, že nikotin působí na nervové centrum dýchací a tím má vliv na změnu dýchacího rytmu: v d e c h je spěšný a nedokonalý, pak je malá přestávka, načež jde prudký výdech. Po něm opět přestávka, kdy vzduch v plicích je nehybný. Tento dýchací rytmus kuřákův má za následek, že kuřákově tělo je stále, třeba mírně, dušeno přebytkem kyslíčnicku uhelnatého, jenž působí silně vnitřní napětí, pocítované jako dráždidlo. Metoda odvykání kouření je pak v tom, že se hápodobí určitou dýchací technikou působení nikotinu na dýchací centrum. Jakmile se chce kuřákovi kouřit, má r y c h l e a co možno n e j h l o u b ě j i vdechnout, několik vteřin zadržet vzduch v plicích, pak rychle a úplně vydechnout, načež ještě chvíli nevedechnuje. Opakuje-li si to pětkrát, nechce se mu již kouřit. Tak odvykli i zatvrzelí kuřáci ve dvou dnech kouření. Rozumí se, že je třeba upravit i stravu podle toho, vystřídat se příliš solených a kořeněných jídel, zvláště masitých. Kdo jí prostou stravu, má stále chuť něco jíst (vlivem nikotinu byla tato zdravá chuť potlačena!) zejména jí rád ovoce a kompoty. Tuto metodu, zcela jednoduchou, lze použítí kdykoli s dobrým výsledkem.

—van.

Šestitónový. Prof. Alois Hába je znám jako předbojovník čtvrttónů. Nyní představil se se svou školou i v oboru pokusů šestitónových. Celotónovou stupnici rozděluje v každém tónu na šest dílů, čímž vyjde na oktávu 36 tónů. Těm, jichž ucho tyto odstíny dobře posřehuje, otevřely se tím nové možnosti.

Rozdíl jen v počtu. Myslil-li si nějaký muž, že je César, a nikdo s ním nesohlasí, pošlou ho do blázince. Jestliže masý s ním souhlasí, stane se diktátorem.

»Argonaut«, San Francisco.

Naděje na pokrok. V Anglii osmnáctého století se korupce prováděla zcela veřejně. Lidé, kteří chtěli místa ve státní službě, a úředníci, kteří je nabízeli ke koupi, inserovali v novinách. Ceny byly až 15.000 dolarů, »The National Weekly.«